

„Povara bunătații noastre” de Ion Druță: Nuța față în față cu destinul

Magdalena Rusnac-Frăsineanu,
drd., Institutul de Filologie al AȘM

Abstract

The article „Povara bunătații noastre” de Ion Druță: Nuța față în față cu destinul is a study about the philosophical concept concerning life, reflected in the novel „Povara bunătații noastre” written by Ion Druță. It has been elucidated balanced ratio between divine will and free will, like basic elements of human destiny.

The study is focused on destiny of Nuța examined both from past to future and on the inside. In first case is revealed the course of a fated destiny, analyzed in normal time flow. Is found that heroine life steps are the outcome of a multitude of personal choices, which, in a more or less, however remain a predestination, because the path of life is far to be only in the action of individual. Is shown that destiny in conception of I. Druță, is the product of two factors: decisions string and occurrence string, which are woven into each other and modify each other.

Keywords: *destiny, free will, divine will, fate, universal scenario, existence, stages of life, inner development.*

Conceptul filozofic asupra vieții reflectat în opera lui Ion Druță a constituit un subiect important în reflecțiile criticii literare. În nuvele, romane și drame naratorul exprimă „straturile abisale ale ființei noastre în timp, spațiu și istorie, poeticitate ce provoacă uimire și farmec estetic prin descoperirea de noi fațete și semnificații ale cosmosului omenesc, cu parametrii lui constituenți: spiritual, etic, ontologic, religios, filozofic, metafizic” [2, p. 698]. Raportul dintre ființă, timp, spațiu și istorie se esențializează artistic în destinul uman transfigurat exemplar în romanul „Povara bunătații noastre”.

Problema destinului a avut, pe parcursul istoriei, interpretări extrem de variate. Pe de o parte, se consideră că destinul ar fi o forță inefficientă fără înțelepciunea divinității supreme, care-i supune pe muritori legilor etern prestabilite, iar pe de altă parte, acesta este considerat un ansamblu de decizii umane. Contradicția dintre cele două elemente, divinitate și inițiativă umană, a dus la apariția unei concepții superioare asupra ideii de responsabilitate umană, care nu mai plasează distincția între bine și rău în actele materiale, ci în cele morale, astfel că liberul arbitru uman se profilează ca un redutabil adversar al destinului. Reconceptat ca rezultat al deciziilor umane sau al voinței divine, destinul, după cum remarcă Artur Schopenhauer, „se poate asemăna cu călătoria unei nave” [10, p. 32].

În creația lui Ion Druță problema destinului, ca voință a lui Dumnezeu sau consecință a liberului arbitru, este sublimată în personajul feminin Nuța, fiica lui Onache Cărăbuș și a Tincuței și soția lui Mircea Moraru. Abordarea complexă a subiectului este destul de elocventă atât în planul acceptării, cât și în cel al combaterii ideii de destin. Și dacă înainte de a vorbi

„despre destinul cuiva, trebuie să vezi ce a făcut el din natura sa, cum a prelucrat-o în chip liber și conștient” [4, p. 70], cum și-a obținut identitatea prin „ansamblul limitelor atinse și depășite de-a lungul vieții”, chiar dacă uneori „nici o limită atinsă și nici una depășită nu epuizează sensurile împlinirii” [4, p. 71], vrem să menționăm că destinul Nuței presupune o baladă ce străbate intermitent întregul roman, cu toate căte le are a trăi o femeie de la adolescență până la maturitate (a iubi, a greși, a ispăși, a aștepta, a suferi, a ierta, a proteja, a perpetua etc.), etape ce reliefează menirea femeii pe pământ, cu ceea ce i-a pregătit destinul și cu ceea ce are a îndura în urma rolului de liber-arbitru.

Biografia Nuței este o modalitate de prezentare a faptelor prin intermediul căreia scriitorul poartă cititorul prin curbele labirintice ale evoluției trăirilor și sentimentelor, îl ciocnește de marile pasiuni și intrigi umane, care au însoțit femeia de-a lungul secolelor, făcându-l să trăiască la aceeași intensitate momentele fericite și dramatice din viața dânzei. Nuța devine subiectul central pentru cititor la vârsta la care Ion Druță o descrie ca pe „Un drac de fată de șaptesprezece ani”, care „făcea minuni cumplite”. Minunile Nuței din adolescență se rezumă la influența ei asupra tinerilor din sat, veniți la șezători în casa lui Onache, așa încât „cei ce până nu de mult buni de gură plecau ochii sfioși, iar rușinoșii, prinzând la îndrăzneală, turnau poveste după poveste. Nuța părea că nici pe departe nu știe ce se petrece în jurul ei – stătea tăcută, torcea și apoi de unde putea ea să știe că pentru fiecă zâmbet, pentru fiecă glumă a ei se dau bătăi cumplite”, scrie Druță.

Naratorul, prin forța sugestivă, face ravagii, în acest roman, din destinele celor ce se vor iubiți, celor ce încă nu știu ce-i dragostea și celor ce trăiesc în iubire. Cu o dexteritate deosebită sunt relevate emoțiile și pasiunile tinerilor antrenați în „cadrul” artistic amoros, în care Nuța ajunge a fi o „bijuterie” în jurul căreia iau amploare acțiunile: „Fetele mai mari din Ciutura, întâlnind drăcușorul cea de șaptesprezece ani, căutau să lege prietenie cu dânsul. Părinții flăcăilor ce-și petreceau serile la Onache găseau multă înțelepciune spusă în vorbele lui Cărăbuș, iar ciuturencele erau gata să pună mâna în foc că Nuța, și mai ales mamă-sa, știu o vrajă scârboasă, și vede unul Dumnezeu, odată și odată au s-o pățească ele, au să-și blesteme și zilele, și neamul”. Citatul, cu o mare încărcătură semantică, anunță, într-un fel, cititorul despre o eventuală „răsturnare de situații”, cum este și secvența în care lui Onache „destinul îi șoptește la ureche că geaba sunt toate”.

Și dacă scriitorul însuși menționează că „destinul îi șoptește” omului despre niște eventuale întâmplări, de ce îl modelează pe Onache indiferent în a-și proteja propriul său copil? Proiecția lui Ion Druță referitoare la atitudinea tatălui pentru destinul fiicei am racorda-o la concepția filozofică asupra destinului a lui Hesiod, care susține ideea că în destinul uman nici Zeii nu pot interveni, încât fiecare individ, stăpân al propriei sorți, trebuie să-și aleagă singur cursul vieții.

În roman, naratorul lasă să se înțeleagă că forța divină își are totuși rolul său în destinul uman, pentru că în rol de liberi arbitri ne dăm bine seama că nu noi suntem cei care decidem unde să ne naștem, nici unde să murim, fapt hotărât deja în cadrul marelui scenariu universal, în care noi nu prevedem niciodată rezultatul final: „precum lucrătorul întrebuițat la zidirea unei case nu cunoaște planul sau nu-l are totdeauna înaintea ochilor, tot așa e și omul care își toarce tortul vieții zi cu zi și oră cu oră, față cu întregimea existenței sale și cu caracterul ei” [9, p. 141]. Relevantă, în acest sens, este secvența în care Ion Druță descrie perioada pregătirilor pentru nunta Nuței cu Nică, în care fata devine „ascultătoare și priitoare cum nu se mai poate”, pentru că intenționa „să lase casei părințești imaginea unei bune surori, unei fiice harnice și iubitoare”. Receptivă la apelul tatălui său de a merge să are pământul de pe dealul cel mic (care urma să-i revină ca zestre), o zi întreagă s-a spetit, ducând caii de căpestre. Și totul mergea bine, când, speriați de o vulpe, caii „au smuls plugul din brazdă”, lovind-o la picior, după care Nuța „se vedea de departe că șchioapătă”. Parcă ruptă dintr-un destin veridic, în care totul „fuge și pier” și din care nimic „nu se lasă nici transportat, nici răsturnat, nici șters de fluxul universal”, care „are două caracteristici fundamentale: prima – imprevizibilitatea, cea de-a doua – irevocabilitatea” [8, p. 33], întâmplarea lasă loc pentru meditații asupra destinului, labirintul căruia are curbe, de cele mai multe ori, periculoase.

În romanul „Povara bunătății noastre”, Druță jonglează cu destinul Nuței, încât uneori cititorul se abate de la evoluția evenimentelor propriu-zise și devine preocupat de maniera narativă a scriitorului, care redă intensitatea sporită a evenimentelor într-o formă ispititoare. Astfel se face ca „nunta să fie amânată pe două săptămâni”, iar „Ciutura a început a-și lua rămas-bun de la dânsa. Când o nuntă se amână de două ori – gata: poți să-i pui cruce”. Ion Druță, pentru a combate pronosticul Ciuturii și a menține nota imprevizibilității, adaugă: „totuși n-a avut dreptate atotștiutorul sat, pentru că, până la urmă, a fost o nuntă cum nu se mai poate spune, acolo, pe dealul cel mic”. La descrierea nunții, naratorul antrenează cititorul într-o farsă a descrierii metaforice, care începe cu imaginea mirelui: „Nică era un mire cum nu mai văzuse Ciutura. Tot ce mai avea a se împlini, a se lega, a se coace, totul s-a petrecut în câteva zile și a înțepenit întreaga Ciutură atunci când a ieșit el să-și joace pentru ultima oară mireasa.

Ciutura se făcea a nu o vedea, pentru că nu îi plăcea nici cătătura, nici dansul, nici felul ei de-a fi. Ciutura se simțea oarecum jignită – să duci în fața altarului o asemenea frumusețe de flăcău alături de o asemenea pocitură de fată?! Ciutura se miră, Ciutura întreabă în șoaptă: Cine o fi fiind mireasa, de unde-o fi găsit-o Nică?”

Nunta lui Nică este prezentată ca un spectacol fêeric, la care Nuța apare în calitate de spectatoare cu fața trasă de plâns, însoțită de cei doi frați ai săi. Imaginea ei este a unei fetișcane nenorocite, betege în sensul propriu și figurat al acestui cuvânt. Nuța-i amărâtă de destinul ei,

care de data aceasta i-a dat o lovitură neprevăzută de ea, dar intuită atât de Onache, cât și de întregul sat. Ion Druță o plasează pe Nuța față în față cu destinul, stăruind parcă asupra armonizării acestuia cu Dumnezeu din ea. Zvonurile precum că „s-a otrăvit biata Nuța, în dimineața când muzica a cântat primul cântec”, naratorul le risipește, dovedind satului că nu-i știa firea, „Nuța nici gând să se otrăvească”, pentru că are împlântată undeva în suflet o responsabilitate deosebită față de destinul pe care i l-a hărăzit Dumnezeu. Sfârșitul poveștii de dragoste dintre Nică și Nuța naratorul o lasă pe seama forței divine, iar în urma alegerii liberului arbitru, urmează să se formeze, în consecința „noptilor de vară”, cuplul Nuța-Mircea, dragostea cărora, ca cea a lui Daphnis și Chloe, este o lecție de castitate și decență, pe care cititorul o învață pas cu pas.

În contextul liberului arbitru, prin dezbateri de natură etică asupra problematicii libertății, se expune Luigi Pareyson, care consideră că ființa și ființarea prezintă în sine libertatea originară și libertatea derivată. „Libertatea astfel înțeleasă e început și alegere: la fiecare nivel ea izvorăște cu deosebită vigoare și intensitate impetuoasă și se împarte dublu” [8, p. 267], adică se afirmă pe ea însăși și, totodată, decide o alternativă. „Datorită libertății se ivește binele, dar tot datorită libertății se ivește răul, iar aceasta are loc din purul fapt că ea nu se afirmă decât în prezența unei forțe contrare, care totuși ar putea fi preferată. O aceeași energie animă atât binele, cât și răul și tocmai de aceea atât unul, cât și celălalt au o vigoare atât de puternică și consecințe atât de incalculabile” [8, p. 274].

Despre libertatea umană, Ion Druță vorbește metaforic prin acțiunile Nuței în jocul nebun cu gățele, preluat din folclorul nupțial, în care despletitul gățelor are loc la imediatul hotar de trecere de la ipostaza de fată la cea de nevestă. Gestul comunică despre intențiile Nuței, cu care cititorul trăiește emoțiile evenimentelor „noptilor de vară”, asumate pe propria ei răspundere. Procesul de evoluție interioară spontană a Nuței începe de la examenul de maturitate, redat într-o modalitate figurată prin gesturi, mimici, sentimente, trăiri, toate menite să evidențieze geneza familiei, proces dificil, care cere tot atâtea eforturi morale, spirituale, intelectuale, fiziologice, ca și întreaga viață.

De fapt, Nuța „parcurge până la un anumit punct traseul existențial al familiei Cărăbuș” [6, p. 42]. Detaliul că Ion Druță îi croiește Nuței un destin al său propriu ține de aspectul structural al casei ei, la descrierea căreia naratorul atenționează asupra unor semne ale vremii. Astfel, casa Nuței este diferită de cea a părinților săi, așa cum diferite sunt și unele viziuni asupra lumii. Așa se face că Nuța este individuală și deosebită în serile vesele, petrecute împreună cu cei ce urcau seară de seară dealul cel mare, în drama primei dezamăgiri, în noaptea de vară cu miros de fân, în examenul susținut la capitolul căsnicie, cu profunde învățăminte pe viață etc. Totuși, Nuța a purtat cu sine peste ani o calitate moștenită de la mama sa – frumosul chip al femeii în calitatea

sa de mamă. La fel ca și Tincuța, Nuța găsește marele sens al adevărului vieții, marele sens al dreptății pe pământ în conștiința de sine, prin a-și realiza misiunea de mamă: „Nuța a scădat copilul, l-a lăsat puțin să gângăvească așa, în voie, fără a-l înfășa. Pe urmă, l-a înfășat, i-a dat să sugă și cum numai copilul a adormit cu sfârscul în gură, ea, pornită de-o curiozitate sfântă de mamă, a început să-și poarte privirea peste chipul lui micuț, fraged, căutând vreun sens, vreo semincioară, vreo aluzie măcar la viitoarea soartă a acestei micuțe făpturi (...). Nuța a tot stat aplecată asupra copilului, până nu i-a amorțit gâtul, dar tot stătea, se temea să nu piardă acest început de asemănare. Copilul, hotărât, semăna cu Onache și Nuța s-a gândit – sfinte Dumnezeule, prin câte n-a mai trecut și câte n-a îndurat, și cum se tot întoarce el viața, neamul acela al Cărăbușilor ”. Secvența vine să conchidă perpetuarea pastei „etico-civică din care-i coagulat conturul cărăbușian” [7, pp. 320-321]. Și cum „sufletul omenesc e în stare să priceapă foarte multe lucruri” [12, p. 66], la final, o găsim pe Nuța mulțumită de ea însăși, iar „mulțumirea de sine este, în realitate, cel mai mare bine pe care-l putem nădăjdui” [12, p. 217] și una din coordonatele etice dominante ale existenței umane în împlinirea unui „destin fericit”.

Ion Druță, prin destinul Nuței, „cu labirinturile și taințele lui psihologice” [1, p. 259], prezintă cu pedantism și profunzime numeroase destine feminine contopite în acest personaj, care, după cum susține Mihail Dolgan, „posedă simțul cuvântului frumos, se înfiorează în fața sacrului și a sublimului, caută cu înfrigurare adevărul și rostul trecerii prin lume a omului.”

Ca un corolar al observațiilor de mai sus, urmare a prezentării celor mai importante sentințe din destinul Nuței, este raportul dintre rezultatul voinței divine și consecința liberului arbitru uman. În „Povara bunătații noastre” identificăm un echilibru în acest sens, deoarece, privind din prezent spre trecut, se creează impresia că eroina, în timp, a urmat cursul unui scenariu pe care noi îl numim destin. Urmărite însă pe interior, în trecerea normală a timpului, etapele vieții ei nu sunt altceva decât o multitudine de alegeri personale, care, într-o măsură mai mare sau mai mică, rămân a fi totuși o predestinație, întrucât „mersul vieții este departe de a fi numai fapta noastră, ci este produsul a doi factori: al șirului întâmplărilor și al șirului hotărârilor noastre, care se țin unele în altele și se modifică unele pe altele” [11, p. 213].

Bibliografie

1. Dolgan, M., *Refuzul canoanelor* (reflecții despre plăsmuirea eroilor druțieni). În culegerea colectivă: Fenomenul artistic Ion Druță. Chișinău, 2008.
2. Dolgan, M., *Rezumat*. În culegerea colectivă: Fenomenul artistic Ion Druță. Chișinău, 2008.
3. Druță, I., *Povara bunătații noastre*. În: Scrieri, vol. 2. Chișinău, Literatura artistică, 1989.
4. Liiceanu, G., *Despre limită*. București, Humanitas, 1994.
5. Marcus Tullius Cicero, *Despre destin*. Iași, Polirom, 2000.
6. Moraru, A., *Ion Druță: opera epică și dramatică*. Chișinău, ARC, 2010.

7. Palladi, T., *Darul ceresc al bunătății noastre sau Druță după Druță*. În culegerea colectivă: Fenomenul artistic Ion Druță. Chișinău, 2008.
8. Pareyson, L., *Ontologia libertății*. Constanța, Pontica, 2005.
9. Schopenhauer, A., *Asupra înțelepciunii în viață*. Chișinău, 993.
10. Schopenhauer, A., *Viața, iubirea, moartea*. Cluj, ETA, 1992.
11. Simion, E., *Scriitori români de azi*. București, Cartea Românească. 1987.
12. Stănescu, C., *Cronici literare*. București, Cartea Românească, 1971.